

Klaus Berntsens grundlovsforslag til Folketinget

Taler

Klaus Berntsen
Konseilspræsident

Dato

23. oktober 1912

Sted

Folketingets talerstol,
Christiansborg

Omstændigheder

I 1910 dannede den moderate Venstrepolitiker Klaus Berntsen et nyt Ministerium, og han betragtede det som sin vigtigste Opgave at gennemføre den Grundlovsændring, der havde staaet paa Venstres Program lige siden 1870'ernes Begyndelse. Maalet var Genindførelsen af Junigrundloven af 1849, saaledes at den lige og almindelige Valgret ogsaa kom til at gælde ved Valg til Landstinget. I Forbindelse hermed Ønskede man Valgretten udstrakt til ogsaa og gælde Landets Kvinder. Paa 64-Aarsdagen for den grundlovgivende Rigsforsamlings Sammentræden i København i 1818 mødte Klaus Berntsen frem i Folketinget med sit Grundlovsudkast.

- 1 Det er i Dag 64 Aar siden, den grundlovgivende Rigsforsamling tog Sæde her i København for at udarbejde en Grundlov for det danske Folk, og jeg vil Ønske, naar jeg i Dag har den Ære at fremsætte Forslag om Forandring i den bostauende Grundlov, at det da maa være Indledningen til, at vi paa en værdig
- 5 Maade fejrer denne Dag.

- Det Lovforslag, som jeg paa Regeringens Vegne her skal have den Ære at fremsætte for det høje Ting, tilsigter ikke en almindelig Grundlovsrevision, thi uagtet det maa erkendes, at der er flere Bestemmelser i Grundloven end dem,
- 10 Lovforslaget berører, som der kunde være Anledning til at ændre, er Regeringen dog ved sine Overvejelser heraf kommet til det Resultat, at en almindelig Revision af Forfatningen let vilde fremkalde en Række Stridsspørgsmaal, som det ikke i og for sig er nødvendigt at fremkalde, Spørgsmaal, der vilde trække Forhandlingerne i Langdrag og derved bidrage til at udskyde eller dog
- 15 vanskeliggøre Gennemførelsen af de Ændringer, der maa anses for de mest paakrævede, og som det derfor nærmest gælder om at faa gennemført.

- Lovforslaget indskrænker sig derfor udelukkende til at omfatte Ændringer i de Grundlovsparagraffer, der er af særlig politisk Indhold, og her skal jeg da i første
- 20 Række nævne de Paragraffer, der vedrører Folketingets og Landstingets Sammensætning, fordi de er af størst politisk Rækkevidde.

Hvad Folketingets Sammensætning angaar, indeholder Forslaget paa enkelte Undtagelser nær de samme Bestemmelser, som indeholdes i det i forrige

Rigsdagssamling her i Tinget vedtagne Forslag. Som Undtagelser herfra vil jeg nævne, at der i Forslaget i Fjor som Ændring i Grundlovens § 30 var indført en Bestemmelse om, at de paagældende Vælgere skulde have Ophold i Valgkredsen »paa den Tid, Valget foregaar«. Dette kan let give Anledning til Misforstaaelse angaaende de paagældende Personers Ret til at afgive Stemme, thi paa den Tid, et Valg foregaar, kan enkelte af de paa Valglisten opførte være flyttet til en anden Valgkreds, medens andre paa samme Tidspunkt kan være tilflyttet Valgkredsen uden at være blevet optaget paa en Valgliste, der jo gælder for et Aar ad Gangen, og da Betingelserne for at udøve Valgret er ensbetydende med Betingelserne for at kunne optages paa en Valgliste, har man udeladt Ordene: »paa den Tid, Valget foregaar«.

Med Hensyn til Affattelsen af Grundlovens § 32 henviser Forslaget til Afgørelse ved Valgloven, hvor stort Folketingsmedlemmernes Antal skal være, kun at det i Grundloven fastslaas, at Tallet ikke maa overstige 132. Hvor langt man eventuelt kan komme derunder, kan der forhandles om. Med Hensyn til Valgmaaden gaar Forslaget ud paa at bevare Valg i Enkeltmandskredse, og for at markere Ønsket herom har man genoptaget den Passus, som i Fjor var udeladt om »at hver Valgkreds vælger een blandt dem, der har stillet sig til Valg«.

Fra anden Side har man hidtil stillet Krav om Forholdstal ved Valg af samtlige Folketingsmedlemmer. Dette Krav har Regeringen ikke set sig i Stand til at imødekomme, da man anser Valg i Enkeltmandskredse for at være langt mere hensynsfuldt imod Befolkningen. Denne Valgmaade har ikke blot sin historiske Ret fra 1849 til nu, men tillige sin politiske Ret. Den sikrer Befolkningens nære Forhold til og Forbindelse med de valgte Folketingsmedlemmer, som ingen anden Valgmaade er i Stand til, og vi ønsker ikke at overskære Baandet mellem Befolkningen og Folketingsmændene. Hvor vidt man vil være i Stand til at kombinere Valg i Enkeltmandskredse med Forholdstalsvalg, skal jeg lade staa hen. Derom kan der forhandles. Ved Forholdstalsvalgmaaden vil man sikre Partierne Repræsentation i Folketinget efter deres Størrelse, og man paastaar, at det er et Retfærdighedskrav. Nu vel, men der er andre Krav, der kan stilles til en Folkerepræsentation. Vælgerne og Landet bør ogsaa have den Ret; som tilkommer dem. Her i Folketinget er vi ikke blot en Repræsentation for det hele Land, men for de enkelte Landsdele hver for sig og indenfor disse tillige for de enkelte Egenes Særinteresser, og Vælgerne har berettiget Krav paa ikke at miste deres fri Bestemmelsesret ved Valget af deres Talsmænd paa Tinge ved at tvinges ind under et alt for stærkt Partibaand med deraf følgende Partiinteresser.

Lovforslaget indeholder i Øvrigt de i de foregaaende Aar her i Tinget vedtagne Bestemmelser om Kvinders Ligestillethed med Mænd i Henseende til politisk Valgret og Valgbarhed. Kvinderne har her til Lands uden større forudgaaet Kamp erholdt kommunal Valgret, og alle kommunalt interesserede Mennesker
 70 erkender, at det har været af Betydning for de kommunale Haad, at Kvinder har faaet Sæde i disse. Naar man nu skrider til en Forfatningsforandring, er det kun et simpelt Retfærdighedskrav, der sker Fyldest, naar man benytter den givne Lejlighed til at give Kvinden samme politiske Myndighed som Manden. Og jeg gaar ud fra, at naar en ny Grundlov er vedtaget, da er Kvindens Valgret her i
 75 Landet en fuldbyrdet Kendsgerning. Endvidere foreslaas det at nedsætte Valgretsaldern fra 30 til 25 Aar, da intet Land i Europa. har en saa høj Aldersgrænse som her.

Det nye i dette Forslag og det, som særlig fanger Interessen, er de foreslaaede
 80 Forandringer i Landstingets Sammensætning. Regeringen fastholder, at Tokammerssystemet bør opretholdes, da det er af stor Vigtighed for en frugtbringende Lovgivning, at Sagerne belyses saa alsidigt som muligt før et Lovforslag ophøjes til Lov. Landstinget bør derfor ikke være et absolut Ekko af Folketinget, og Valgmaaden til Landstinget maa som Følge heraf være forskellig
 85 fra Valgmaaden til Folketinget.

Dette Lovforslag gaar ud paa at fjerne al privilegeret Valgret til. Landstinget, ligesom Udnævnelse af kongevalgte Medlemmer bortfalder. Som Følge heraf maa der søges tilvejebragt et helt nyt Grundlag for at skabe det kommende
 90 Landsting.

Angaaende Spørgsmaalet om, hvem der da skal vælge Landstinget, har der efter Regeringens Skøn kun været to Alternativer at vælge mellem: enten at fastsætte en Aldersgrænse ved' 40 eller 35 Aars Alderen for dem, der skal have Stemmeret
 95 ved Valg til Landstinget, eller at følge den i Juni-Grundlovens § 44 anviste Vej, hvorefter Landstingets Medlemmer efter en ny Kommunallovs Vedtagelse skal kunne vælges af de kommunale Raad. Regeringen er ved sine Overvejelser heraf kommet til det Resultat, at dette sidste Alternativ langt er at foretrække for det første, og Lovforslaget bestemmer derfor, at de sogne- og bykommunale Raad
 100 skal vælge Landstinget. Medlemmerne af de nævnte kommunale Raad beklæder deres Stilling i Kraft af deres Medborgeres Tillid, og er som Regel ældre og erfarne Mænd og Kvinder. Naar hertil kommer, at de senere Aars Lovgivning

105 baade paa de økonomiske, humane og sociale Omraader i stedse stigende Grad
har paakaldt de kommunale Raads Bistand baade til Lovenes praktiske
Udførelse og til Forvaltning af betydelige offentlige Midler, hidrørende saavel
fra Staten som Kommunerne, kan Regeringen ikke tænke sig nogen
Samfundsinstitutiones-Repræsentation, som man med større Tryghed turde
110 betro et saa stort og omfattende Tillidshverv som det at vælge Landstingets
Medlemmer.

Den nye Ordning af Landstingsvalgene foreslaas iværksat saaledes: Bornholm og
Færøerne vælger, som hidtil, hver et Medlem af Landstinget. I Øvrigt inddeles
Landet i tre store Landstingskredse : København samt Frederiksberg og
115 Gentofte Kommuner udgør 1ste Landstingskreds. Den Øvrige Del af Landet
øst for Lille Bælt med Undtagelse af Bornholm udgør 2den Kreds, medens de
jydske Amter tilsammen udgør 3die Kreds.

Det Antal Landstingsmedlemmer, der vil tilfalde hver af de 3 Landstingskredse.
120 fastslaas ikke i Grundloven, men fastsættes i Valgloven efter Forholdet mellem
Tallet af Folketingskredse i samtlige 3 Landstingskredse og hver enkelt af dem.

Tallet af Landstingets Medlemmer bliver som nu 66, men foruden disse vælges
et lignende Antal Stedfortrædere. En Stedfortræder' tager kun Sæde i
125 Landstinget, naar en Landstingsmand ophører at være Medlem af dette. Ved at
indføre Valg af Stedfortrædere undgaar man Udfyldningsvalg, som ofte
foraarsager Forandringer i den oprindelig forholdsmæssige Repræsentation,
ligesom man undgaar de med et saadant Valg forbundne store Udgifter saavel
som den Ulejlighed, der derved bliver paalagt Komm unalbestyrelserne.

130 Af de 66 Landstingsmedlemmer med tilhørende Stedfortrædere vælges som
allerede nævnt 1 Medlem paa Bornholm og 1 paa Færøerne, medens 52 vælges af
Kommunalraadene i de 3 Landstingskredse. Hvis Regeringens Grundlag for
Fordelingen godkendes, vil 1ste Kreds faa 10, 2den Kreds 19 og 3die Kreds 23
135 Landstingsmedlemmer.

Landstingsvalgene gælder for 8 Aar, og efter hvert Landstingsvalg træder de af
Kommuneraadene valgte 54 Medlemmer sammen og vælger ved
Forholdstalsvalg 12 Medlemmer. Ved denne Bestemmelse aabnes der Adgang
140 for de valgte Medlemmer til at supplere sig med Peorsoner, som man særlig
Ønsker at have til Medlemmer af Tinget, og ved denne Bestemmelse haaber

man yderligere at sikre Tinget al Ønskelig Sagkundskab. De paagældende 12 Medlemmer behøver ikke tidligere at have haft Sæde i Rigsdagen.

145

Jeg har hermed gjort Rede for de væsentligste Bestemmelser med Hensyn til Folketingets og Landstingets Sammensætning og skal derefter gaa over til at nævne enkelte andre nye Bestemmelser i Forslaget.

150 Da de senere Aars parlamentariske Forhandlinger har vist, at den enkelte Rigsdagssamling ikke danner et afsluttet Hele - Forhandlingen om større og vigtigere Sager udstrækkes som Regel til to eller flere Samlinger saavel i hvert enkelt som i begge Ting -, har man anset det for praktisk at udvide Valgperioden for Folketinget fra 3 til 4 Aar.

155

Det første af de nuværende 3 Aar i Valgperioden gaar for en Del med til at ordne Partiforholdene efter Valget. De mange nye Medlemmer - omtrent 1/4 af samtlige Medlemmer - kræver Tid til at sætte sig ind i Forholdene og Sagerne. Det 2det Aar er et Arbejdsaar, men i det 3die Aar af en Valgperiode optages
160 Partierne i høj Grad af at tilrettelægge Sagerne til de forestaaende Valg. 4 Aar maa derfor anses for at være en mere passende Valgperiode, og den udgør jo Halvdelen af Valgperioden for Landstinget.

Under 80ernes og 90ernes politiske Kampe blev Bestemmelserne i Grundlovens
165 § 25 fortolket og benyttet paa en haarrejsende Maade. For at kunne udstede provisoriske Love sendte Regeringen Rigsdagen hjem. Naar Rigsdagen kom sammen paa ny, forelagde man Provisorierne i Landstinget, og der blev de henvist til et Udvalg, der sad og rugede over disse Love hele Samlingen ud for at holde dem i Live. For at forebygge en slig Fremgangsmaade i Fremtiden
170 Ioreslaar: man en Tilføjelse til Grundlovens § 25, der fastslaar, at en provisorisk Lov bortfalder, naar den først sammentrædende Rigsdag, for hvilken den straks skal forelægges, ikke bekræfter den. Den normale Fremgangsmaade for al Lovgivning er jo den, at Rigsdagen vedtager og Kongen stadfæster Lovene, men i særdeles paatrængende Tilfælde kan Kongen, naar Rigsdagen ikke er samlet,
175 udstede foreløbige Love, men disse maa da for at have varig Gyldighed bekræftes af Rigsdagen. Af den grundlovgivende Rigsdags Forhandlinger vil det ses, at dette ogsaa var Grundlovsfædrenes Opfattelse.

Endelig gaar Lovforslaget ud paa at bestemme, at saafremt der efter et
180 Fællesudvalgs Indstillinger ikke opnaas samstemmende Vedtagelser i begge Ting

om Finanslov og Tillægsbevillingslov. træder Folketing og Landsting sammen som en forenet Rigsdag, der træffer den endelige Afgørelse. Formaalet hermed er at sikre, at der altid for hvert Aar vedtages en Finansloveller

185 Tillægsbevillingslov.

Ja, dette er det væsentligste Indhold af Regeringens Grundlovsforslag. N aar man ikke har medtaget Forslag om en forandret Sammensætning af Rigsretten, har dette sin Grund i, at Landstinget kommer til at hvile paa et helt andet
190 Grundlag end hidtil, og en Ændring i dette Forhold derfor maa anses for overflødig.

Som Forslaget er affattet, bliver det altsaa de sogne- og bykommunale Raad, der som saadanne skal foretage Valg af Landstingsmedlemmer, og det maa derfor
195 fastslaas i Grundloven, at Valgene til disse Raad skal ske ved Forholdstalsvalg, samt at Vælgerne til de nævnte Haad ikke blot maa opfylde Betingelserne for Valgret til Folketinget, men tillige med Hensyn til Ophold i Kommunen og Udredelse af Skat til denne maa fyldestgøre de herom til enhver Tid gældende Lovbestemmelser.

200

Det vil være i det høje Tings Erindring, at Venstre hidtil har indtaget det Standpunkt, at en forandret Affattelse af Grundloven helst burde foretages i 2 Afsnit, saaledes at man først gennemførte de nye Bestemmelser om Folketingets Sammensætning, hvorved man fastlog Folketingskredsens Antal samt udvidede
205 Valgretten til at omfatte Kvinder og Mænd, der er fyldt 25 Aar, og som i Øvrigt opfylder Betingelserne for Valgret og Valgbarhed. Naar vi alle som en er blevet enige om at forlade denne Vej og er slaaet ind paa samtidig at foreslaa Regler ogsaa for Landstingets Sammensætning, da er det, fordi den første Fremgangsmaade har vist sig uigennemførlig, og der fra alle Partiers Side, ogsaa
210 fra Højre, har hævet sig Røster om at faa denne Sag løst paa en Gang.

Det er nu flere Aar siden, at en tidligere Konseilspræsident, Tingets nuværende højtærede Formand [J. C. Christensen] lovede at gaa til en Ændring af Grundlovens § 32 for at komme bort fra den store Ulighed, der nu er mellem
215 Folketingskredsens Indbyggerantal, naar alle Partier vilde love, at de ikke samtidig vilde rejse Krav om nogen anden Grundlovsændring. Ordførerne for alle Partier her i Tinget gav Løfte herom, men Landstinget var ikke lydhør for den Sag, og i de nu siden da forløbne 6-7 Aar er Kravene voksede, først om Kvindernes Valgret, dernæst om Nedsættelse af Valgretsaldern, indtil der nu i

Dag fra Regeringens Side fremsættes Forslag tillige om en forandret
Sammensætning af Landstinget.

Man har paa Forhaand søgt at skræmme Bønderne her i Landet ved at foreholde
225 dem det farlige i at lade de nugældende Penge- og Hartkornsprivilegier falde.
Hvem er det da, der sidder inde med disse Privilegier? Er det Bønderne, der er i
Besiddelse af dem? Nej, ingenlunde. Det er paa Landet de største
Ejendomsbesiddere. der hver for sig har lige saa stor politisk Indflydelse som
samtlige Vælgere i en Sognekommune - og lidt til, da de ogsaa har Stemmeret
230 ved Valg af Kommunernes Valgmænd -, og saa de højeste Skatteydere i Byerne.
Tror nu noget Menneske for fuldt Alvor, at de i Forhold til samtlige Indbyggere
i Danmark forholdsvis faa større Hartkornsejere og større - Skatteydere i
Købstæderne, hvor gode og brave Medborgere de hver for sig end kan være,
virkelig gaar og er besjælede af Iver for at værne Bøndernes Interesser? Jeg tror
235 det ikke. Det er Bønderne, der selv - ved deres Oplysning, Dygtighed og Energi:
maa se at værne og varetage deres egne Interesser.

Der siges saa ofte, at man skal være varsom med Hensyn til at foretage
Ændringer i et Folks Forfatning, som danner Grundlaget for den hele
240 Samfundsordning, og der kan være meget i den Tale. Det danske Folk har
imidlertid ikke holdt sig nævnte Grundsætning efterrettelig, thi Grundloven af
5. Juni 1849 fik kun en kort Levealder. Efter kun faa Aars Forløb indførte man
Fællesforfatningen. hvorved der skabtes et Rigsraad og en Rigsdag; saa kom
Forfatningen af 18. November 1863 og efter Krigen i 1864 den nugældende
245 Forfatning af 28. Juli 1866, hvorunder vi nu har levet i 46 Aar. For mig har det
altid staaet som en blodig Uret, der vederfaredes det danske Folk, da man, i
Stedet for at gaa tilbage til Grundloven af 5. Juni 1849, efter at
Hertugdømmerne, for hvis Forbindelse med Danmark man havde indført
Fællesforfatningen, var gaaet tabt, efter det store Nederlag ved Krigen 1864
250 nænnede at tildele vort Folk et nyt Nederlag i 1866. Det lykkedes den Gang,
fordi Folket stod modløst og til Dels haabløst efter den ulykkelige Krig, at faa
den privilegerede Valgret indført ved Valgene til Landstinget.

I over en Menneskealder, fra 1870 til Udgangen af det 19de Aarhundrede, gav
255 Spørgsmaalet om Forstaaelsen af denne Forfatning Anledning til bitre og til
Tider voldsomme Kampe i vort Folk. Det Parti, der den Gang havde Magten og
vilde beholde den, dækkede sig i Læ af Landstinget og søgte ved Hjælp af dette
Ting at sætte Folketinget Stolen for Døren ved i flere Aar at regere ved

260 provisoriske Love. Nu, da vi er vendt tilbage til lovordnede Tilstande, og da
Forsvarsspørgsmaalet er bragt til en Afslutning, ligesom der er tilvejebragt
Balance mellem Statens Udgifter og Indtægter, maa vi gaa til en Løsning af
Forfatningsspørgsmaalet, et saadant Spørgsmaal løses bedre i Magsvejr end i
Kamp ti der, og saavel Ministeriet som det Venstre, der støtter det, er efter
265 moden Overvejeise enedes om, at Grundlovssagen nu bør ordnes paa en Gang.

Paa Sommerens Møder hal" jeg og flere Ministre udtalt, at en samlet
Forfatningsordning, naar vi gaar til en saadan, bør tilvejebringes i Juni-
Grundlovens Aand. Man har spurgt os, hvad vi forstod derved.

270 Her er Svaret i det Forslag, jeg herved har den Ære at fremsætte. Regeringens
Forslag er et Forslag, der fjerner al privilegeret Valgret til Landstinget, der
ombytter de 12 kongevalgte med 12 Medlemmer, som de af Kommuneraadene
valgte Landstingsmedlemmer selv vælger, og der gaar videre end Grundloven af
275 5. Juni 1849, idet det aabner Valgret for Kvinder og nedsætter Valgretsaldere
til det 25de Aar.

Med Ønsket om, at Rigsdagens Medlemmer ved Behandlingen af denne for
vort Folk saa store og betydningsfulde Sag mere maa føle sig som Nationens
280 Repræsentanter end som Partigængere, og i Haabet om, at en saadan
Grundlovsændring maa blive til Velsignelse for vort Folk og Land, anbefaler jeg
Forslaget til det høje Tings Velvillie.

Kilde

285 www.folketingstidende.dk

Kildetype

Dokumentation i avis, magasin e.l.

Tags

290 Folketingstale, Politisk tale, Venstre

Relateret

Klaus Berntsens tale ved Rigsdagens åbning
3. januar 1910

Klaus Berntsens tale ved Rigsdagens åbning
2. oktober 1911

295

URI

<https://www.danskealer.dk/tale/konseilspraesident-klaus-berntsen-forelaegger-grundlovsforslaget-i-folketinget>